Adriána **Henčeková**

MLADÍ REPORTÉRI
pre životné prostredie

Príručka mladých reportérov:

Ako na **reportážny článok**

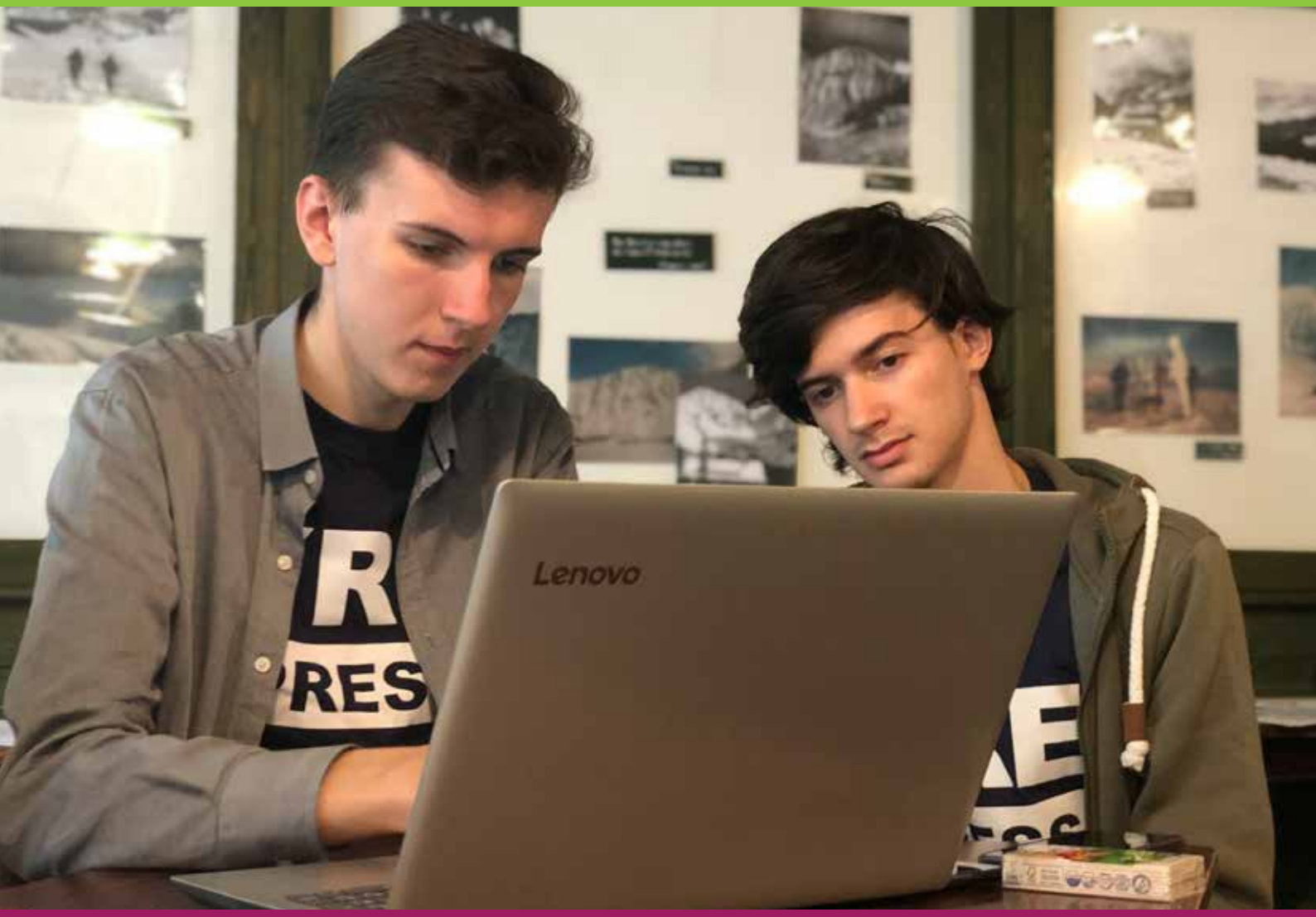

2021 © Mladí reportéri pre životné prostredie

Táto publikácia bola vydaná v rámci projektu OBJEKTÍV 21, ktorý pomáha rozvíjať zručnosti žiakov pre udržateľnú občiansku spoločnosť. Projekt vychádza z certifikovaného vzdelávacieho programu Mladí reportéri pre životné prostredie, do ktorého je zapojených 45 krajín z celého sveta. Na medzinárodnej úrovni program Young Reporters for the Environment koordinuje Nadácia pre environmentálne vzdelávanie so sídlom v Kodani, na Slovensku program realizuje Centrum environmentálnych aktivít a garantom je sieť environmentálne-výchovných organizácií ŠPIRÁLA.

Táto publikácia vznikla s podporou programu ACF – Slovakia,
ktorý je financovaný z Finančného mechanizmu EHP 2014-2021.
Správcom programu je Nadácia Ekopolis v partnerstve
s Nadáciou otvorenej spoločnosti Bratislava a Karpatskou nadáciou.

Vydalo Centrum environmentálnych aktivít Trenčín v marci 2021.

www.yre.global www.fee.global www.mladireporteri.sk www.cea.sk www.spirala.sk

Obsah

Úvod a stručne o článku	5
Spravodajstvo verzus publicistika	6
Základné žánre spravodajstva a publicistiky	7
Metodika štyroch krokov, alebo ako postupovať pri tvorbe reportážneho článku	9
Žurnalistika orientovaná na riešenia a pozitívny prístup	11
Ako identifikovať hoaxy a dezinformácie	13
Ako si vybrať tému na reportážny článok	15
Dobrý titulok = základ úspechu	17
Ako citovať respondentov v článku	18
Ako prezentovať svoj článok na sociálnych sieťach?	19
Tvorba mladých reportérov ako inšpirácia	20
Súťažné kritéria pre reportážne články	27
Kritéria na článok od medzinárodnej poroty	28
Na záver si svoj článok skontroluj	29
Zhrnutie	30

Pár slov o autorke

Adriána Henčeková (*1998) študuje žurnalistiku na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Do programu Mladí reportéri sa zapája už od roku 2014 a dosiahla niekoľko národných i svetových umiestnení v kategóriách článok i fotografia. Zúčastnila sa viacerých medzinárodných repotérskych misií (Švédsko, Portugalsko, Nemecko) a v Taliansku reportovala o medzinárodnom ocenení pre program YRE. Je ambasádorkou programu, ale už aj členkou tímu YRE Slovensko.

Úvod a stručne o článku

Žijeme v časoch, kedy máme informácii viac než kedykoľvek predtým. Dostávajú sa k nám rôznymi spôsobmi a asi môžeme pokojne skonštatovať, že máme k nim najjednoduchší prístup v celej histórii ľudstva. Vďačíme za to nástupu sociálnych sietí, rozširovaniu mediálneho trhu, ale predovšetkým novinárom. Ich úlohou je nás denno-denne informovať o tom, čo sa deje u nás doma, ale aj vo svete. Prinášajú nám dôležité témy a nastoľujú diskusiu v spoločnosti. Aj my mladí sa takými novinármi môžeme stať a informovať tak o najväčších výzvach, pred ktorými ako spoločnosť čelíme – o environmentálnych problémoch.

Nikto netvrdí, že práca reportéra je jednoduchá. Práve naopak – vyžaduje si veľa úsilia, chuť vzdelávať sa, nebáť sa vyraziť do terénu a mnoho ďalšieho. Svojou prácou však vieme meniť svet k lepšiemu. Namiesto nadávania na problémy ich môžeme začať aktívne riešiť a informovať o nich aj druhých. Spoločne tak ľahšie docielime zmenu. Ale ako o veciach písať, ako o nich informovať? Na to vám už, dúfam, bude užitočný tento manuál.

Ako napísať dobrý titulok, ktorý čitateľa zaujme? Ako si overovať fakty? Ako postupovať pri tvorbe článku? Odpovede na tieto otázky a ešte omnoho viac sa dozviete v tejto publikácii. Teóriu sme spojili aj s praxou, a preto vás v závere čakajú aj praktické ukážky, prevažne z tvorby našich mladých reportérov.

Zámer tohto manuálu je jednoduchý. Po jeho prečítaní sa síce nestanete novinárom, ale verím, že vám poskytne dobrý základ pri písaní akéhokoľvek textu.

A o čom písať? Na to má už má odpoveď sympatizant nášho programu, vedec, ekológ, ochranár a publicista Mikuláš Huba: „**Témy sa nachádzajú doslova na každom kroku. Len treba chodiť po svete s otvorenými očami, a najmä s otvoreným srdcom, nebyť ľahostajný a veriť tomu, že o zmenu sveta pozitívnym smerom by sa mal snažiť každý z nás. Je to naša morálna povinnosť a zároveň podmienka nášho kvalitného života, či dokonca samotného prežitia – ak aj nie nášho, tak našich detí a vnukov určite. A to je snáď dostatočný dôvod na prekonanie prirodzenej pohodlnosti. Nie?**“

Tak nech vám to píše priatelia!

Spravodajstvo verzus publicistika

Na úvod je dobré si povedať, čo vôbec spravodajstvo a publicistika je, v čom sa odlišujú a ako ich delíme. Existuje viacero možností, ale najčastejšie využívame takzvané dichotomické delenie, podľa ktorého aj zaraďujeme jednotlivé žánre, o ktorých si povieme neskôr.

Dichotomické delenie:

- Spravodajstvo
- Publicistika
  - racionálneho typu
  - emocionálneho typu

Spravodajstvo môžeme v skratke definovať, ako súhrn novinárskych prejavov, ktoré vecne, stručne a presne približujú aktuálnu či neznámu udalosť. Pre spravodajstvo je typická objektivita, informačná nasýtenosť a snaha o nezaujatosť. Odpovedá na základné novinárske otázky: kto, čo, kedy, kde, ako + prečo. Základným spravodajským žánrom je správa.

To nazývame aj „zlaté pravidlo: 6 W“, pochádza to z angličtiny: who, what, where, when, why + how.

Kto – je aktérom problému, koho sa týka?
Čo – je predmetom vášho článku, čo sa deje, čo je podstatou výskumu?
Kde – sa problém odohráva, akej oblasti sa týka?
Kedy – sa jednotlivé udalosti odohrali?
Prečo – k problému došlo, aké sú jeho príčiny?
Ako – ako k problému došlo?

Pri tvorbe spravodajských textov využívame rozličné kompozičné postupy. Zjednodušene si to môžeme vysvetliť tak, že informácie musíme do článku istým spôsobom vyskladať a robíme to poväčšine nasledovnými troma spôsobmi.

- **Chronologický postup** – odpovedá na základné spravodajské otázky
  - zachytáva udalosti od začiatku do konca
  - nové informácie sú známe až po prečítaní už známych, prípadne menej významných viet
- **Dynamický postup** – najpríťažlivejšia forma písania
  - na prvé miesto dávame najpôsobivejšie a najpríťažlivejšie fakty, pretože vzbudzujú záujem
  - uplatňuje sa skôr pri výnimočných, zvláštnych udalostiach
- **Logický postup** – riadi sa princípom obrátenej pyramídy
  - na prvé miesto sa zaraďujú najdôležitejšie fakty a udalosti a tvoríme tak takzvané „čelo“ (tu v krátkosti odpovedáme na základné novinárske otázky – niekedy sa nedá odpovedať na všetkých šesť, ale treba sa o to snažiť)
  - v ďalšom texte sa fakty uvádzajú podľa klesajúceho významu
  - ide o základnú formu písania správy

Publicistika prináša osobný pohľad a zážitok autora, je subjektívna, využíva pestrú štylistiku. Publicistika racionálneho typu ma bližšie k faktom, vede a tá emocionálneho typu zase k beletrii, je ladená skôr umelecky.

Rozdiel medzi spravodajstvom a publicistikou

- Spravodajstvo prináša holé informácie či správy, ktoré sú podávané objektívne.
- Publicistika navyše správy a informácie hodnotí, zaujíma ju názor odborníkov a iných zainteresovaných ľudí, je viac subjektívna – zväčša sa publicistická reportáž prikláňa či už na jednu, alebo druhú stranu.

Základné žánre spravodajstva a publicistiky

Žánrov je pomerne veľa, ale nás, ako mladých reportérov, budú zaujímať len tie základné. Vybrali sme teda štyri, s ktorými sa v rámci nášho programu stretnete najčastejšie. Čo by mal však zvládnuť naozaj každý novinár, je napísať dobrú správu.

• Správa – základný spravodajský žáner

- prináša objektívne informácie o aktuálnej udalosti (odpovedá na šesť základných novinárskych otázok, nezabúdame na „zlaté pravidlo“)
- úvodná časť správy („čelo“), sa nazýva **perex** – býva graficky oddelený zväčša tučným písmom
- správa narába s faktami, bez osobného postoja
- nezveličuje, nepreháňa, zbytočne neopisuje (je stručná)
- zdroje informácií sú vždy uvedené, autor uvádza, z akej inštitúcie jeho zdroj pochádza (napríklad: „Na Slovensku sa ťaží 8 až 10 miliónov kubíkov dreva, to je aj približný počet vyrúbaných stromov,“ informuje ochranár z OZ VLK Erik Baláž.)
- je objektívna, čo znamená, že novinár by mal dať priestor vyjadriť sa viacerým stranám, aby získal aj protichodné názory
- jazyk správy je stručný, bez zbytočných slov (že, však, ten, tá, to, trochu, však̆e, akosi), nepoužívame slangové ani hovorové výrazy, dávame si pozor aj na odborné výrazy – ak ich musíme použiť, vysvetlíme ich v texte
- správa je doplnená o fotografie

Správa: V Púchove sa konal seminár pre pedagógov

• Reportáž – patrí medzi najčítanejšie, no najnáročnejšie publicistické žánre

- rozprávačom je zvyčajne samotný novinár/ reportér – ten popisuje udalosť, ktorú sám zažil, vychádza pritom zo svojich názorov a skúsenosti
- dej rozpráva tak, ako ho vnímal vlastnými očami
- opiera sa o fakty a overené informácie, ale rovnako dôležité je aj pútavé vykreslenie atmosféry, deja, prostredia, emócií
- reportáž obsahuje vyjadrenia očitých svedkov, priamu reč, ale aj parafrázy
- reportér využíva prítomný čas -> tak čitateľa vťahuje do deja
- obsahuje aj slangové, hovorové výrazy, ale aj umelecké jazykové prostriedky
- tak ako pri všetkých žánroch, dôležitý je úvod -> buď čitateľa vtiahne do deja alebo odradí
- text sa môže začať popisom atmosféry
- je dobré používať medzititulky -> sprehľadní to text a uľahčí čítanie
- záver rekapituluje informácie alebo sa končí konštatovaním
- dobrú reportáž dotvárajú aj dobré fotografie

Príklad: Reportáž z bielokarpatskej misie

• Riport – živý opis aktuálnej udalosti/javu

- spravodajský žáner
- kratší ako reportáž
- dlhší ako správa
- zachytáva jednu skutočnosť
- je tam cítiť aj prítomnosť autora
- najčastejšie využívaný žáner v programe mladých reportérov

Príklad: Bio jarmok v Trenčíne v zero waste šate

• Fotoreportáž – patrí medzi čitateľsky najobľúbenejšie publicistické žánre

- prináša osobné svedectvo autora zo spoločenskej udalosti alebo javu
- tvorí ju séria snímok s textom, pričom obrazová zložka prevažuje
- opäť je dôležitý titulok
- v krátkom textovom úvode autor vysvetlí pozadie udalosti a podá čitateľovi informácie, ktoré nie je možné zachytiť vizuálne – kedy, kde a prečo sa uskutočnila, kto bol hlavným aktérom a podobne
- dobrá fotoreportáž musí mať koncept
- každá fotografia by mala mať hlavný cieľ, respektíve odkaz, zámer
- síce obraz povie viac ako tisíc slov, netreba zabúdať na popisky -> tie sú priestorom na doplnenie informácií, ktoré zo snímky nie sú jasné
- popisky píšeme v prítomnom čase -> fotografia predsa zachytáva prítomný okamih
- popisky by mali byť stručné a nemali by presiahnuť dĺžku viac ako piatich riadkov

(Manuál: ako na reportážnu fotografiu)

Príklad: Fotoreportáž z ekofarmy Odorica

Metodika štyroch krokov, alebo ako postupovať pri tvorbe reportážneho článku

Koordinačný tím programu Mladí reportéri pre životné prostredie vytvorili jednoduchú metodiku štyroch krokov, ktorými by si mali reportéri prejsť pri tvorbe akéhokoľvek žurnalistického príspevku.

Postup pri tvorbe reportáže – metodika 4 krokov

1. Skúmaj v teréne (Investigate)
2. Navrhni riešenie (Propose Solution)
3. Podaj správu formou článku, foto alebo video-reportáže (Report)
4. Šír – publikuj, zdieľaj (Disseminate)

1. Dôkladne preskúmaj miestny environmentálny problém/záležitosť z rôznych zdrojov a viacerých uhlov pohľadu (Investigate)

V procese skúmania:

- Identifikuj, popíš a komunikuj miestny (v zmysle mesta/obce a širšieho okolia Tvojho bydliska) environmentálny problém alebo záležitosť;
- Skúmaj (vyhľadaj, porovnaj, vysvetli, vyhodnoť) relevantné informácie z primárnych a sekundárnych zdrojov (tlač, online médiá, dokumenty z úradov, odborné štúdie...);
- Identifikuj kľúčových jednotlivcov a skupiny a zisti, aké rôzne postoje majú k problému alebo záležitosti, ako by ho chceli riešiť a aké sú ich predpoklady a ciele;
- Uskutoční pôvodný výskum formou prieskumu alebo dotazníka a urob rozhovory s kľúčovými jednotlivcami alebo skupinami, aby si získal(a) informácie z prvej ruky;
- Obsiahni relevantné historické, ekonomické, sociálne a/alebo politické aspekty a možné dôsledky problému/skutočnosti;
- Prepájaj miestny environmentálny problém s väčším, globálnym pohľadom a širšími súvislosťami.

2. Navrhni riešenie (Propose Solution)

Posuň sa od skúmania problému k hľadaniu (a realizácii) jeho riešenia na miestnej úrovni. Nadácia pre environmentálne vzdelávanie (FEE) povzbudzuje Mladých reportérov, aby sa snažili byť konštruktívni a optimistickí.

Navrhnutie riešenia vyžaduje tvorivosť, vedomosti, férovosť a veľa skúmania. V tomto procese ti môžu pomôcť miestni experti alebo lídri tým, že tebou navrhované riešenie podporia. Ubezpeč sa, že si si overil(a) všetky fakty (ako si ich overíš sa dozvieš ďalej) a zapamätaj si, že riešenia, ktoré nie sú uskutočniteľné dnes alebo v dohľadnej dobe, sú nerealistické a patria skôr do ríše sci-fi. Zostaň pri zemi.

Navrhni riešenie miestneho environmentálneho problému/záležitosti:

- Premysli možné riešenie a vyhodnoť jeho pravdepodobnú účinnosť, zváž pre a proti;
- Navrhni riešenie a zdôvodni ho, s odvolaním sa na vyhlásenie znalca alebo komunitného lídra.

3. Podaj správu formou článku, foto alebo video-reportáže (Report)

Podaj správu o miestnom environmentálnom probléme a jeho možnom riešení formou článku, fotografie alebo video-reportáže, zameraných na miestne publikum.

- Identifikuj cieľové publikum a vyber najlepší spôsob, ako ho osloviť a komunikovať s ním, napríklad aké médiá číta, sleduje, počúva?
- Naplánuj si, ako podáš správu o probléme (Kto má byť informovaný? Ako? Kedy?) a použi vhodný žurnalistický formát a štýl;
- Vytvor článok, fotografiu alebo video, ktoré dokumentujú environmentálny problém a možné riešenie;
- Zaujmi pozitívny postoj s cieľom inšpirovať k zmene a nájsť riešenie.

Vytvorenie vynikajúceho článku, videa a fotografie musí spĺňať zopár základných princípov ako:

- Zvolenie si uhla pohľadu: ten určuje, aký postoj zaujmeš a definuje tvoje ciele;
- Pestrosť názorov: žurnalistický príspevok zahŕňa stanoviská ľudí reprezentujúcich rôzne strany problému s cieľom zabezpečiť nestrannosť a objektívnosť;
- Odkazovanie na relevantné dáta: podpor svoj žurnalistický príspevok odvolaním sa na faktické a štatistické údaje, s uvedením ich zdrojov;
- Vcítenie sa do svojho publika: maj na pamäti, že tvoj reportážny príspevok by sa mal dobre čítať, príjemne pozerať alebo počúvať tvojim publikom. Premýšľaj, ako pritiahnuť jeho pozornosť. Tvoja správa by mala byť stručná a presná, s cieľom udržať pozornosť čitateľov/divákov a mala by poskytovať jasné informácie.

V tomto štádiu odporúčame kontaktovať miestne médiá (noviny, TV, rádio) a sprístupniť im informácie. Môžeš si tiež nechať poradiť od odborníkov na médiá. Pri kontaktovaní médií možno budeš potrebovať pomoc učiteľov alebo rodičov, ale miestni novinári sú spolupráci zvyčajne otvorení. Keď už si rad vytvoríš cestičku a novinár/novinárka si nájde čas a je presvedčený/presvedčená o dôležitosti a pôvodnosti tvojho/vášho projektu, skús požiadať o spoluprácu. Tá môže byť vo forme workshopu, stretnutia ohľadne korektúr, zdieľania kontaktov, uhla pohľadu príspevku, revízií, pomoci so softvérom... Využi ich know-how!

4. Šír – publikuj, zdieľaj... (Disseminate)

Je dôležité, aby Mladí reportéri považovali za vec cti komunikovať svoje zistenia a skutky. Tento posledný krok dáva ďalší rozmer YRE programu tým, že Mladí reportéri môžu svojou tvorbou inšpirovať svojich priateľov, rodinu, susedov, a komunity.

Informuj miestne publikum prostredníctvom publikovanej/šírenej tvorby v regionálnych médiách, napr. noviny, časopis, rádio, TV, sociálne médiá, výstava, filmový festival a pod.

Svoj reportážny príspevok môžeš šíriť aj inými spôsobmi: výstava fotografií, plagáty, video, konferencia, diskusia, školský časopis, blog, sociálne médiá (Twitter, Facebook, Instagram, Reddit, atď.). Tým rozšíriš pole pôsobnosti a získaš príležitosť objavovať svet žurnalistiky.

Žurnalistika orientovaná na riešenia a pozitívny prístup

Ak budeš pri tvorbe svojho textu postupovať podľa Metodiky 4 krokov, tak narazíš na bod číslo 2) Navrhni riešenie. Nie je bežnou praxou, aby novinári prichádzali vo svojich textoch s riešeniami. Ale my sme Mladí reportéri, ktorí chcú meniť svet okolo seba k lepšiemu, a preto sa neuspokojíme s reportovaním problémov, ale zároveň sa snažíme aj riešenia navrhovať, či aj priamo realizovať (napr. odstránenie nelegálnej skládky odpadu). Cieľom je zároveň povzbudiť mladých ľudí, aby svojimi reportážami a malými činmi pre životné prostredie inšpirovali aj svoje okolie k väčšej zodpovednosti.

Solutions Journalism

Metodika programu Mladí reportéri pre životné prostredie je inšpirovaná tzv. Solutions Journalism (solution = riešenie). Preto si povieme trochu viac o tom, prečo je tento druh žurnalistiky taký dôležitý a čo tento pojem vlastne v praxi znamená.

Solutions Journalism je hĺbková novinárčina, ktorá reaguje na spoločenské problémy. Pokračuje v rozprávaní príbehu tam, kde bežná žurnalistika zvyčajne končí – zaoberá sa totiž analýzou existujúcich riešení na určitý spoločenský problém. Nehľadá dokonalé riešenie, ale skúma, ako sa ľudia s ťažkosťami vyrovnávajú, čo funguje a prečo.

Tento inovatívny novinársky prístup odkrýva princípy, ako presne dané riešenie funguje, ale hovorí aj o tom, čo sú jeho slabé stránky. Okrem toho, že ukazuje, že sa s problémami dá niečo robiť, zároveň poukazuje na nečinnosť zodpovedných.

Takáto žurnalistika aktivizuje občanov a pomáha naštartovať zmysluplné spoločenské zmeny, posilňuje zapojenie publika a obnovuje dôveru v médiá.

Štyri kritériá Solutions Journalism:

1. opisuje existujúcu reakciu na spoločenský problém, ako a prečo funguje (nepredkladá teórie a tvrdenia typu „malo by sa“)

2. prináša dôkazy o prínose sledovaného riešenia (neopisuje len dobrý zámer)

3. ponúka širší vhľad do problematiky alebo poučenie, ktoré môže byť prospešné pre ostatných v podobnej situácii (ukazuje opakovateľný model)

4. pomenúva limity daného riešenia (žiadne riešenie nie je dokonalé)

Ak chceš vidieť, ako také články vyzerajú, určite skús použiť Solutions Story Tracker. Nájdeš tu vyše 11 000 príspevkov z viac ako 180 krajín z celého sveta. Ak si napr. do vyhľadávača zadáš „Climate Action“, stránka vám ponúkne vyše 1000 inšpirácií z celého sveta. Pokiaľ ide o Slovensko, je tu príbeh Z osady na univerzitu od Veroniky Folentovej (Denník N).

Local journalism

Miestna žurnalistika (local journalism) hrá kritickú rolu v našich komunitách. A naopak, komunity si zaslúžia kritickú rolu v miestnej žurnalistike. Jedno bez druhého by skrátka nemohlo existovať. My ako mladí reportéri sa zameriavame práve na naše okolie, snažíme sa formovať komunitu v ktorej žijeme, pretože tam máme aj najväčší dosah meniť veci k lepšiemu.

Lokálne orientovaná žurnalistika:

- **formuje naše životy** – lokálna žurnalistika formuje príbehy našich komunít, ktoré majú dopad na naše domovy, vzdelanie, prácu, kvalitu prostredia...
- **udržiava našich lídrov zodpovedných** – lokálna žurnalistika pomáha udržiavať vedenie našich miest a obcí zodpovedných -> tým, že sledujeme ich prácu, tak ich istým spôsobom nútime sa o komunitu zaujímať, napríklad plánovať rozdeľovanie financií, meniť územný plán...
- **spája našu komunitu** – keď sa reportéri zaujímajú o miestnu komunitu, tak aj jej členovia medzi sebou sú viac prepojení -> to nám pomáha spoločne pracovať na zmenách
- **prináša pozitívnu zmenu**

Constructive journalism

Konštruktívna žurnalistika (constructive journalism) je ďalší pojem, ktorý by sme mali ako mladí reportéri poznať. Je úzko spätá s už spomínaným solution jorunalism. Ide o čoraz viac rozvíjajúci sa prístup v žurnalistike, ktorý napadá negatívne predpojaté vzory a snaží sa nastoliť diskusiu o konštruktívnych riešeniach v spoločnosti.

Konštruktívna žurnalistika:

- prezentuje problém skúmaním reakcií na problém, pričom sa zameriava na jeho silné stránky a riešenie problému
- pohľadom na problém z rôznych strán problém predstavuje komplexné a presné vykreslenie reality
- zameriava sa na efektívnosť, nie len na dobré úmysly
- zostáva kritický a vecný

Ako identifikovať hoaxy a dezinformácie

Každý reportér by mal byť mediálne gramotný a to hneď z niekoľkých dôvodov. Prvým je to, aby vedel sám posúdiť relevantnosť, teda dôležitosť informácií pri ich zbere do tvojho textu. Ďalším dôvodom je to, aby sám vo svojich textoch prinášal potrebné a overené informácie. Ale ako tieto informácie rozoznať? Veď denne sa stretávame s obrovským množstvom informácii ktorých súčasťou sú aj falošné správy alebo hoaxy. Ich cieľom je ovplyvniť mienku v prospech určitého (politického, medicínskeho..) názorového spektra.

Falošné správy (hoaxy) alebo dezinformácie, ako ich popisuje UNESCO, sa týkajú zámerných pokusov zmiasť alebo zmanipulovať ľudí poskytovaním nepravdivých informácií či poloprávd. Pretože mladí ľudia dnes čerpajú informácie prevažne zo sociálnych médií, nárast hoaxov a dezinformácií je znepokojivý.

Aj pre mediálne gramotných ľudí môže byť niekedy ťažké identifikovať falošné správy. Preto je nevyhnutné mať schopnosť rozlišovať medzi falošnými správami a realitou, ale tiež medzi názormi a faktmi. Preto je veľmi dôležité rozvíjať kritické myslenie a spoznať zopár trikov, ako sa nenechať hoaxami či dezinformáciami oklamať.

Tu je zopár tipov, ako odhaliť falošné správy a dezinformácie:

1. Čítaj ďalej ako titulok

Do očí bijúce nadpisy zvyčajne fungujú ako pasca, pretože ľudia môžu rýchlo zdieľať príbehy založené na nadpise iba bez toho, aby hodnotili celý príbeh z hľadiska jeho kvality a pravdivosti. Určite je dobré prečítať si celý príbeh.

2. Skontroluj dôveryhodnosť zdroja

Ak si nie ste istí, či je zdroj správ dôveryhodný, prvým krokom je skontrolovať názov domény. Napríklad webové stránky, ktoré končia na „com.co“, sú zvyčajne falošné verzie skutočných správ. Nezabudnite, že blogy alebo stránky „wordpress“ reprezentujú skôr osobné hľadisko a nie je možné ich používať ako relevantný zdroj informácií.

Dôkladne to skontrolujte pomocou vyhľadávania Google - k téme by zvyčajne mal byť k dispozícii viac ako jeden zdroj. Skúste vyhľadať aj samotným príbeh, citát alebo osobu. Prečítajte si časť „O nás“ na webe a skontrolujte, či má stránka dôveryhodné pozadie. Web, ktorý neobsahuje časť „O nás“ alebo „Kontakt“, s najväčšou pravdepodobnosťou nie je platným zdrojom informácií.

3. Skontroluj dátum vydania

Je úplne bežné, že falošné správy nie sú úplným výmyslom. V niektorých prípadoch môžu byť skutočné správy prekrútené a znovu použité. Vždy skontrolujte dátum uverejnenia článku s príbehom, ktorý je uvedený, aby ste zistili, či ide o starú alebo falošnú správu.

Mali by ste vziať do úvahy aj aktuálnosť článku. Starý príbeh, či už je skutočný alebo falošný, môže byť úplne zastaraný alebo môže upozorňovať na problém, ktorý už bol vyriešený.

4. Skontroluj autora

Urobte si prieskum o autorovi príbehu. Pokiaľ ide o akademické písanie, je pomerne ľahké zistiť kvalitu a falošnosť jednoduchou kontrolou príslušnosti autora a kontrolou služby https://scholar.google.com, aby ste sa oboznámili s autorovou relevantnou prácou.

Pri čítaní príbehov na webe sa veci môžu komplikovať, pretože za týmito príbehmi nemusí byť žiadny jasný človek. Na stránke https://ask.uta.edu/faq/67194 si môžete skontrolovať, ako často je web aktualizovaný a kto ho hostí. Aby ste predišli omylu, mali by ste vždy prečítať viac zdrojov informácií, aby ste získali niekoľko hľadísk a mediálnych rámcov.

Ak čítate príbeh bez akejkoľvek akreditácie autora, buďte vždy mimoriadne opatrní!

5. Zváž svoje emócie a zaujatosť

Aby upútali našu pozornosť, falošné správy často oslovujú naše emócie, vďaka čomu sa cítime vystrašení, šťastní alebo nahnevaní. Hoaxy sa dajú často odhaliť, ak sa zameriame na spôsob používaného jazyka. Dávajte pozor na príbehy, ktoré hrajú do veľkej miery na emócie, obsahujú veľa slov so silným nábojom či zveličovanie.

6. Daj si pozor na pochybné citáty a fotografie

Použiť citáty alebo fotografie z iných udalostí je veľmi ľahké, aby ste vytvorili dôveryhodný príbeh o falošných správach. V roku 2020 obletela svet hoaxová fotografia (množstvo odpadkov na lúke (https://www.theguardian.com/environment/2019/sep/21/climate-strikes-hoax-photo-accusing-australian-protesters-of-leaving-rubbish-behind-goes-viral) obviňujúca austrálskych demonštrantov, že za sebou nechali odpad. Za 12 hodín bol príspevok zdieľaný 19000 ráz, pričom sa dokázalo, že išlo o hoax, fotografia dokonca ani nebola z Austrálie.

Potom, čo sa 300 000 Austrálčanov zapojilo do klimatického štrajku, predstavitelia uhoľnej lobby znovu uverejnili fotografiu, ktorá vznikla v apríli a bola publikovaná so sprievodným textom: „Pozrite sa na neporiadok, ktorý dnešní klimatickí demonštranti zanechali v krásnom Hyde Parku." Pritom išlo o fotografiu z festivalu, spojeného s užívaním marihuany, s názvom 420, ktorý sa konal v Londýne v apríli 2019.

7. Skontroluj, či náhodou nejde o satiru

Ak sa dívame na problém falošných správ, nájdeme tiež „legitímne falošné správy", všeobecne známe ako satira. Zatiaľ čo satira a falošné správy majú úplne odlišné úmysly, sú chvíle, keď je satira nepochopená a odsúdená ako falošná správa. Inokedy sa satira číta ako skutočná správa a nie je vnímaná ako žart. Obidve situácie sú problematické.

8. Pred zdieľaním si to dvakrát premysli

V rámci vlastnej sociálnej siete sme všetci potenciálni influenceri. Najlepším spôsobom, ako bojovať proti dezinformáciám online, je zdieľať zodpovedne. Jediným spôsobom, ako kontrolovať šírenie falošných správ, je zverejňovať alebo zdieľať iba fakty, o ktorých vieme, že sú platné a pravdivé.

9. Overuj si správy na špeciálnych webových stránkach

Vždy je dobré skontrolovať si práve prečítaný obsah, či nejde o falošnú správu alebo klamlivé informácie. Môžete tak urobiť napríklad na stránke Checkbot.

Zdroj: Konstantina Gravani a Kristina Madsen, YRE International, © Foundation for Environmental Education

Zdroj: www.checkbot.sk

Ako si vybrať tému na reportážny článok

Mladí reportéri pre životné prostredie hľadajú témy vo svojom okolí. Vždy sa snažíme riešiť lokálne témy, i keď môžu mať aj globálny presah.

Pred písaním sa skús zamyslieť:

- Čo ma v mojom okolí znepokojuje/trápi?
- Je v mojej škole/obci/meste niečo, čo mi vadí?
- Čo by som chcel a aj mohol/mohla zlepšiť?
- Sťažujú sa moji spolužiaci/rodičia/súrodenci na nejaký problém, o ktorom by som mohol/mohla napísať?

Skrátka, najjednoduchšie sa ti bude písať o niečom, čo trápi teba samotného/samotnú, poprípade tvoje blízke okolie, ktorým sú rodičia, kamaráti, spolužiaci alebo tvoji súrodenci. Tak aj ich budeš môcť zapojiť do nejakej aktivity, ktorú si naplánuješ, aby si daný problém vyriešil(a). Pred písaním sa zamysli, či máš, poprípade či môžeš získať, dostatok informácii o danom probléme, ktorý si si vybral(a) za tému. Ak áno, tak popremýšľaj, koho oslovíš. Mali by to byť kompetentní ľudia, teda takí, ktorí sa danej problematike rozumejú a majú isté schopnosti a právomoci istý problém zlepšiť. A kde ich nájdeš? To už záleží od danej témy. Najlepšie bude, ak si to ukážeme na konkrétnom príklade.

V minulosti som sa do súťaže mladých reportérov zapojila s reportážnym článkom, ktorý mal titulok „*Iniciatíva za prvé bezslamkové mesto*“. Tu je z neho krátky úryvok:

Priemerný Slovák ročne vyprodukuje okolo 40 kg plastového odpadu. Veľkú časť z neho tvoria veci na jedno použitie, napríklad slamky. Vďaka iniciatíve občanov zo Spišskej Novej Vsi ich jedna kaviareň môže ušetriť až 40 000 ročne.

Napriek neutíchajúcim správam o dopade plastov na našu planétu a ich potreby separovania a následného recyklovania, tieto výrobky tvoria pätinu komunálneho odpadu. Ich nebezpečenstvo pre životné prostredie spočíva v dlhej dobe rozkladu, niektoré sa prakticky nikdy úplne nerozložia.

Rozklad jednorazovej slamky môže trvať v závislosti od podmienok 200 až 450 rokov. Po plastových slamkách siahame pomerne často a sú nám ponúkané, zriedkakedy s inou, než estetickou funkciou. Dobre fungujúca kaviareň v meste ich mesačne spotrebuje viac ako 3000 kusov, čo už zanedbateľné nie je. Najmä, ak je takých podnikov hneď niekoľko.

(Celý článok dostupný na: http://www.mladireporteri.sk/clanok/iniciativa-za-prve-bezslamkove-mesto-na-slovensku)

Prečo som si túto tému vybrala?

Jednoducho, trápilo ma, že v mojej obľúbenej kaviarni, ktorú som často navštevovala, nebola možnosť výberu ekologickejšej varianty k plastovému poháru alebo k jednorazovej slamke. Vnímala som však, že problém plastových výrobkov určených na jedno použitie siaha ďaleko za prah tejto kaviarne a predstavuje nielen lokálny, ale aj globálny problém. Taktiež, poznala som majiteľov kaviarne a vedela som, že sú ochotní diskutovať a spraviť zmeny. Posledná vec, ktorá ma utvrdila vo výbere témy bola tá, že som postrehla, že sa rozbehla v našom meste iniciatíva tento fakt zmeniť.

Ako som si zháňala suroviny na článok?

Začala som sa zaujímať o problematiku jednorazových plastov. Vygooglila som si, ako dlho sa taká plastová slamka rozkladá. Pozrela som si zákon o odpadoch, konkrétne časť o jednorazových plastoch. Spravila som si prieskum, ktoré kaviarne, respektíve podniky v meste plastové slamky používajú, ktoré ponúkajú ekologickejšiu variantu vo forme nerezovej alebo inej slamky a tiež, ktoré podniky slamky vôbec nepoužívajú. No a keďže som o danej iniciatíve nenašla žiadne informácie, musela som ich získať priamo od zdroja, teda od zakladateliek tohto projektu.

Koho som oslovila?

- majiteľa kaviarne, v ktorej jednorazové slamky používajú
- majiteľa kaviarne, v ktorej používajú ekologickejšiu alternatívu slamiek
- majiteľa kaviarne, v ktorej nepoužívajú žiadne slamky
- zakladateľky iniciatívy za prvé bezslamkové mesto
- Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky

Prečo bolo dobré osloviť až troch majiteľov kaviarní? Možno sa pýtate, či by nestačil iba jeden, ako zástupca všetkých majiteľov kaviarní. Pri inej téme by možno stačil, ale pri tejto som mala pocit, že kvôli vyváženosti názorom, je potrebné vyjadrenie od všetkých troch. Čo sa týka slamiek, všetci boli v inej situácii a mohli predniesť názor z ich perspektívy, čo bolo pre tento článok užitočné.

Dobrý titulok = základ úspechu

Každý novinársky prejav musí mať svoj titulok. Keďže je to prvá vec, ktorú si potenciálny čitateľ prečíta, musí spĺňať niekoľko základných vecí. Musí byť dostatočne výstižný, trochu hravý, krátky a predovšetkým zaujímavý a dostatočne chytľavý. Prečo? Aby čitateľ mal chuť čítať ďalej a neskončil len pri titulku.

Päť vecí, ktoré by mal spĺňať dobrý titulok:

- **Udáva dôvod, prečo si má čitateľ článok prečítať**

  Ako autor sa musíš zamyslieť nad tým, čo tebou zvolený titulok čitateľovi prinesie. Asi najzásadnejšia otázka, ktorú si musíš položiť, je: **Dozvie sa čitateľ, o čom text bude?** Práve preto musí byť titulok čo **najkonkrétnejší** -> z toho dôvodu sa neodporúčajú používať v titulku všeobecné prídavné mená ako napríklad výborné, zaujímavé a podobne.

- **Pamätá na svoju cieľovú skupinu, ale zaujme aj ostatných**

  Každý čitateľ, bez ohľadu na svoje záujmy, reaguje na: **príbeh, hodnotnú informáciu, emóciu, zaujímavosť.** Použi jedno z toho v titulku a pritiahni tak pozornosť nie len svojej cieľovej skupiny, ale väčšieho počtu ľudí.

- **Je hovorový, nie odborný**

  Ak nepíšeš pre odborný časopis, vyhni sa radšej cudzím, neznámym slovám a pojmom. Jazyk v titulku by mal byť živý, hovorový a predovšetkým zrozumiteľný. Predstav si, že či mu bude rozumieť aj tvoja spolužiačka z triedy, ale aj tvoji starí rodičia. **Nepoužívaj**: odborné výrazy, úradne názvy, skratky, presné čísla.

  V titulku je však vždy dobré **použiť sloveso**. Prečo? Aj do nudného titulku vnesie život, robí ho zrozumiteľnejší, bližší k hovorovej reči. Odporúčame používať sloveso v činnom tvare. Skús v titulku použiť nejakú nenáročnú slovnú hračku, vnes doň vtip či rým.

- **Netreba nad ním rozmýšľať**

  Prečítanie titulku obvykle zaberie sekundu, nanajvýš dve. Čitateľ si chce titulok prečítať a rozumieť mu. Nemá čas sa nad ním zamýšľať, analyzovať ho. Preto vynechaj aj zložité metafory, slovné hračky, viacvýznamové slová.

- **Nezavádza, neklame**

  Aj keď zavádzajúce titulky priťahujú najväčšiu pozornosť, čitateľ býva potom obsahom sklamaný. A to my nechceme dopustiť. Sme voči čitateľovi féroví a preto svojmu textu dáme aj korektný, pravdivý titulok. Neznamená to, že mu máme v titulku prezradiť všetko, veď to by potom už nemusel ani čítať náš článok, však?

  Vo všeobecnosti platí, že novinové titulky sú kratšie, zväčša ich tvorí **tri až šesť slov**. Na druhú stranu, články v online médiách majú titulky dlhšie.

Cvičenie: Prečítaj si nasledujúce titulky a skús hádať, o čom článok bude. Ak budeš mať rozmyslené, zapíš si to na papier alebo do zošita. Neskôr si text prečítaj a pozri, či si uhádol.

Vieme, od koho jeme

Toxické jednohubky

Lepkavé prekliatie?

Hlucháň „toká“ o pomoc

Najväčší poklad Slovenska v ohrození

Ako citovať respondentov v článku

Každý novinársky prejav by sa mal opierať nie len o fakty, ale aj výpovede odborníkov, poprípade aj neodbornej verejnosti, ktorá má k téme čo povedať. Ako však takéto citácie do článku zakomponovať? Musíme citovať celé výpovede? O tom si teraz povieme viac.

Poznáme dva základné spôsoby, ako tieto vyjadrenia do textu zakomponovať:

1. citácia – citácia je celá výpoveď alebo jej úryvok, ktorý do textu uvádzame v presnom, doslovnom znení (**tip**: odpovede si vždy nahrávaj, aby si si ich vedel potom prepísať)

Pozor! Doslovné znenie nemusí byť tak úplne doslovné – hovorená reč znie inak ako písaná -> niektorí ľudia zvyknú používať veľa zbytočných slov (že, však, takže, predsa, a tak...), ktoré môžeš pokojne v citácii vynechať – to isté platí aj o nárečových, nespisovných slovách -> nahradiť ich tými správnymi

Dávaj však pozor na to, aby si nevynechal/nevymenil nejaké slovo, ktoré zmení význam vety!

Príklad: *„Ceny vody sú u nás zatiaľ regulované. To znamená, že ľudia platia za odvod vody zo spevnených plôch nejaké peniaze. Ešte stále sú tie peniaze však veľmi malé na to, aby začali rozmýšľať, ako túto vodu využiť,"* povedala Martina Paulíková, programová manažérka súťaže PRE VODU v Nadácii Ekopolis.

Pri citácii nezabudni uviesť, kto je autorom daného výroku a akú funkciu zastáva.

2. parafráza – pod týmto pojmom rozumieme voľné prerozprávanie odpovede respondenta. Parafrázujeme v prípade, keď už sme použili viackrát v texte citáciu alebo keď odpoveď nie je úplne zrozumiteľná a potrebujeme ju prerozprávať zrozumiteľnejšie.

Príklad: Podľa slov Paulíkovej by mesto Zvolen malo za spevnené plochy- chodníky, cesty, strechy - platiť 150-tisíc eur ročne.

V každom článku odporúčame využiť **minimálne dve citácie**. Zvyšujú dôveryhodnosť celého novinárskeho prejavu -> dávame tým čitateľovi najavo, že neprezentujeme svoje myšlienky, ale opierame sa o vyjadrenia kompetentných.

Ako prezentovať svoj článok na sociálnych sieťach?

Ako autori určite chceme, aby si naše dielo prečítalo čo najviac ľudí. Nejde len o samotné prečítanie, ale našou tvorbou chceme upriamiť pozornosť ľudí, verejnosti na daný problém, o ktorej informujeme. Na to nám vedia dobre poslúžiť sociálne siete. Ale ako tam prezentovať svoju tvorbu, aby nešlo len o nejaké nudné zdieľanie linku na článok? Máme pre vás tipy, ako zaujať čo najširšie publikum, ktoré klikne a prečíta si vašu prácu. Samozrejme, ako úplne prvé ľudí zaujme titulok, ale o tom si hovoríme viac na strane 17. Teraz nám však ide o samotné zdieľanie.

Ľudia majú radi príbehy. Ponúknite im príbeh aj pri zdieľaní vášho článku. V skrátenej forme môžete jeho hlavnú myšlienku prerozprávať a tak mnohých „donútite" na zdieľaný odkaz kliknúť. Hovorenie príbehu sa označuje anglickým slovíčkom „storytelling" a tu je niekoľko zásad, ktoré vám pomôže danú myšlienku rozpovedať. Môžu vám byť nápomocné aj pri samotnom písaní textu.

Proces tvorby má skratku CEDAS:

C – cieľ – je potrebné si na začiatku dať jasný cieľ, čo chcem komunikovať a takisto aj publikum, komu je článok/status určený

E – emócia, ktorú chceme vyvolať príbehom, ktorú má čitateľ prežiť s nami

D – dôveryhodnosť, autenticita, úprimnosť, skrátka, „ísť s kožou na trh"

A – aktuálnosť – príbeh musí ísť s dobou a reagovať na aktuálne dianie

S – stotožnenie (s miestom, hrdinom…,) Je dôležité uvedomiť si, že to nerobím pre seba, ale príbeh prinášam druhým.

Nápomocné tiež vie byť, ak svoj status označíš nejakými hashtagmi, ľahšie sa tak dostane do vyhľadávania. Nezabudni označiť ani sociálne siete nášho programu.

Facebook a Instagram

Príklad:

Tvorba mladých reportérov ako inšpirácia

Aby sme nehovorili len o teórii, vybrali sme pre vás ukážky troch rôznych článkov, ktoré považujeme za dobré príklady. Samozrejme, ani tieto články nie sú dokonalé, stále je to tvorba našich reportérov, nie profesionálnych novinárov. Preto sme k článkom pridali aj komentáre od našich porotkýň, ktoré okomentovali nie len to, čo sa im na článkoch páči, ale aj to, čo by na nich zlepšili. Je to len malá ukážka z tvorby našich mladých reportérov. Viac článkov nájdete na našej stránke www.mladireporteri.sk (sekcia Envirožurnál – tvorba mladých reportérov – články).

Včely v meste: malý hmyz, veľký problém

Prirodzené prostredie včiel stále viac ohrozujú znečistenie ovzdušia, výkyvy teplôt, pesticídy a strata biodiverzity. Včely nemajú dostatok potravy a hynú. Paradoxne v mestách sa ponuka kvetov a kvitnúcich rastlín rozširuje. Včely sa tak dostávajú bližšie k ľuďom v mestách. Je to príležitosť na praktické vzdelávanie v problematike včiel a včelárstva. Žiaci na Gymnáziu Jána Adama Raymana majú o praktický krúžok včelárstva veľký záujem, narazili však na nepochopenie.

O mestských včelách a ich chove v školskej záhrade

Začiatkom roka 2015 odznela prvá myšlienka o tomto projekte na Gymnáziu Jána Adama Raymana v Prešove zo strany nového pána učiteľa informatiky, pre ktorého je včelárenie priam vášňou. Neostalo len pri myšlienke či slovách a o rok sa už na pozemku školy vynímali prvé úle a v ponuke krúžkov sa prvýkrát objavil aj včelársky krúžok. Vedúcim bol pán učiteľ Šurin, ktorý opísal začiatky takto: *„Včely boli prikočované na začiatku sezóny, počasie bolo ešte nestabilné. V tomto období sú včely nervóznejšie, nakoľko im zlé počasie vadí. Tiež prišli nasrdené z presunu."*

Prvé „obavy"

Spočiatku sa nevyskytovali žiadne problémy, krúžok začal fungovať. Ale postupne začínali mať ľudia obavy, poukazovali na spôsobené alergie bodnutím hmyzu. Na školskom dvore sa preto osadili informačné tabule so základnými informáciami o mestských včelách, odporúčané opatrenia a pokyny prvej pomoci pri bodnutí hmyzom. Po čase riaditeľku školy navštívili priamy susedia Saleziáni dona Bosca s petíciou za odstránenie úľov. Odôvodňovali to tým, že hneď za plotom majú detské ihrisko. Cítili sa byť ohrození, pretože niektorí už mali zlé skúsenosti so včelami. Objavili sa obavy aj v samotnej škole...

Včelnica na školskom dvore. Autor: M. Šurin

Chemický rozbor medu v školskom laboratóriu. Autor: M. Šurin

Mgr. Matúš Šurin: *„V zahraničí, v mestách, na okraji parkov, pri železničnej trati a iných lokalitách zakladajú záhradky, sadia kultúrne rastliny, snažia sa využiť každý kúsok zeme, zatiaľ čo u nás všetko chátra. Na záhradách vznikajú anglické trávniky bez akéhokoľvek kvetu. "*

Kto z koho?

Kvôli zachovaniu dobrých susedských vzťahov škola prijala opatrenia. Na plot sa nainštalovala včelotesná zábrana, čím boli splnené všetky požiadavky a predpisy, ktoré prináležia chovateľom včiel v obytnej zóne. Žiaci vytvorili informačné letáky o tom, ako sa majú ľudia správať v blízkosti včiel. Tieto letáky ponúkli aj susedom, ale odmietli ich. Neprijali ani ponuku prísť si pozrieť včely v školskej záhrade priamo s ochrannými pomôckami a odbornou prednáškou.

Ako sťažnosti pokračovali, prichádzali riešenia, aby sa včely presunuli ešte ďalej od spoločného plota, alebo aby sa niekoľkokrát znásobili včelotesné zábrany. Tieto riešenia však neboli boli optimálne, pretože nedávno prikočované včely si ešte nezvykli.

Pani riaditeľka Mgr. Viera Kundľová sa k tomu vyjadrila: *„Nespokojnosť s výskytom včiel na školskom dvore a obavy ľudí ma viedli k štúdiu na tému „uštipnutie hmyzom". Dočítala som sa, že včely a čmeliaky nie sú „prirodzene" agresívne, osy a sršne sú naopak veľmi agresívne a sami napádajú. No obavy ľudí boli pre mňa rozhodujúce a viedli ma k tomu, že sme úle odviezli mimo školského dvora."*

Prítomnosť mestských včiel

Vo svete je mnoho školských včelníc, dokonca včelníc v materských školách. Samozrejme, vznikajú školské včelnice aj na Slovensku, napr. Bratislava, Zvolen, Lučenec a iné. Žiaľ, východ Slovenska, konkrétne Prešov, na to ešte asi nedozrel.

Osadenie zábran – v susedstve záhrada s detským ihriskom. Autor: M. Šurin

Nemožno nesúhlasiť s názorom pána učiteľa Šurina, že mať vlastný včelársky krúžok v období, keď je o včelárstvo obrovský záujem a v oblasti, kde takáto ponuka chýba, je niečo úžasné. Tiež, ak by sme aj nepočítali opeľovaciu činnosť včiel ako prínos, tak škola mohla byť trendsetterom v chove mestských včiel na východnom Slovensku.

Nakoniec sme sa dozvedeli, že včely sa mali na pozemku nachádzať už len mesiac a pol, pretože nešlo o trvalé osadenie, mali tam byť iba počas sezóny, keď sa s nimi dá pracovať. Žiaľ, museli ísť predčasne preč.

Nájdu si včely cestu späť?

Pri riešení neľahkej situácie sa všetci zhodli na názore, ktorý vyjadrila zástupkyňa riaditeľky Ing. Daniela Bučková: *„Zdravie detí je na prvom mieste; radšej problému predchádzať, ako ho neskôr riešiť."*

Mladí včelári žiadali o vyjadrenie aj druhú stranu – Saleziánov dona Bosca. Zo začiatku boli veľmi ochotní a odhodlaní sa s nami stretnúť, no keď už došlo na určenie dátumu stretnutia, odmlčali sa a neodpovedali Študenti sa pokúšali s nimi skontaktovať viacerými spôsobmi, avšak doteraz tieto pokusy ostali bez odozvy.

Napriek všetkému krúžok stále funguje!

Úle sa síce presunuli do Kendíc, kde prebieha včelársky krúžok pod patronátom Slovenského zväzu včelárov, teoretická časť ale stále prebieha na pôde Gymnázia Jána Adama Raymana. V priebehu mája bude o krúžku uverejnený článok v časopise Včelár. O krúžok je enormný záujem, kapacita je naplnená a veľký počet záujemcov nasvedčuje o kvalite krúžku. To sú dôvody, prečo sa vedenie školy stále zaoberá možnosťou, ako vrátiť včely späť do školskej záhrady tak, aby boli spokojné všetky strany.

Autori: Tomas Bartle, Karolína Mathiová, Laura Rinďová

Veková kategória: 15-18 rokov

Škola: Gymnázium Jána Adama Raymana, Prešov

Link: http://www.mladireporteri.sk/clanok/vcely-v-meste-maly-hmyz-velky-problem

1. miesto na Slovensku aj 1.miesto na svete, rok 2019

Komentár od Lucie Szabovej (členka poroty, Greenpeace/ Znepokojené matky):

Článok sa zaoberá aktuálnou tematikou, keďže posledné roky sa projekty s osadzovaním včiel v mestskom prostredí veľmi rozrástli a práve obavy z uštipnutia včelou sú asi najčastejšou výhradou voči tejto činnosti. Vychádza z praktickej skúsenosti a nie len z teoretickej situácie, čo je jeho veľké plus.

Článok je pomerne dobre vyskladaný so snahou o oslovenie viacerých respondentov z oboch strán. V prípade, že sa „druhá" strana nechce vyjadriť, pouvažovala by som, či nedať priestor ešte aj tretej - nezávislej strane. Napríklad včelárom a ich skúsenostiam s mestským včelárením a jeho ne/bezpečnosťou, vymenovať tak opatrenia proti uštipnutiu viacej, alebo osloviť lekárku a podobne.

Našla som však jeden problém s nadväznosťou citátov. Hneď prvý citát pána učiteľa nenadväzuje na predošlý text. Nerozumiem, prečo hovorí o tom, že včely boli nervózne. Naznačuje, že boli agresívne voči deťom na ihrisku? Alebo to hovorí ako argument, prečo ich nevedeli hneď premiestniť niekam inam? Asi nie, keď ich nakoniec premiestnili úplne. Keď nie je jasné, prečo tento citát tam je, môže to u čitateľa podporovať domýšľanie si niečoho, čo sa v skutočnosti nestalo. Viac by sa mi tam hodil možno práve ten ďalší učiteľov citát, kde hovorí, ako je to inde bežné. Čiže trošku by som zapracovala na osnove článku ešte. A jemne poprehadzovala citáty.

Je veľmi vhodné si článok viac ráz prečítať a ukázať ho aj viacerým ľuďom. Viac očí nájde viac preklepov a chýb.

K článku sú pekné fotografie, tu by som viac času venovala aj popiskám. Nie všetky fotografie sú robené na jednom mieste a nie je jasné, ktoré úle sú kde fotené.

Posledná drobnosť je, že meno učiteľa by som celé uviedla, keď ho prvýkrát spomínam, asi by som vynechala tituly. Tie by som používala len v prípade, kedy je to kvôli niečomu výpovedné. Tu to nie je dôležité a možno sa zdržala tej verzie, pán učiteľ. Pani riaditeľka. Rozumiem, že tak sa v škole oslovujeme, ale v novinárskych textoch to nie je bežné.

Páči sa mi, že článok otvára priestor pokračovania a ďalšieho hľadania riešenia. Človek na konci nemá frustrovaný pocit, že niekto sa o niečo snažil a nepodarilo sa to ale vidí, že projekt nejak pokračuje a uvažuje sa ako situáciu vyriešiť. Rada by som si prečítala, ako to ďalej dopadlo:)

Práca vo včelnici. Autor: M. Šurin

Lesoochranári varujú

Výrub v národných parkoch predstavuje hrozbu nielen pre životné prostredie, ale i pre človeka. Napriek tomu sa drevo vo veľkom ťaží a predáva, občas aj nelegálne. Hoci sa nové lesy vysádzajú, nedokážu nahradiť tie pôvodné.

Lesoochranárske združenie VLK už viac ako 20 rokov bojuje za zachovanie prirodzených lesov. Napriek ich snahe sa ročne vyrúbe niekoľko miliónov stromov. *„Na Slovensku sa ťaží 8 až 10 miliónov kubíkov dreva, to je aj približný počet vyrúbaných stromov,"* informuje ochranár z OZ VLK Erik Baláž.

Územie Tatranského národného parku a Národného parku Nízke Tatry patrí medzi najzalesnenejšie oblasti Slovenska. Zároveň sa v tejto oblasti vyťažilo najviac stromov za posledných 10 rokov. O dôvodoch hovorí Erik Baláž: *„Je tu veľa smrekového dreva. Drevo sa dá získať lacno a následne dobre predať, aj keď nie vždy legálne."*

Dopad ťažby na životné prostredie

Ničenie starého lesa má vplyv aj na viazanie uhlíka, ktorý je súčasťou všetkých rastlinných a živočíšnych tiel. V starom lese je až 1000 ton viazaného uhlíka v dreve a v pôde. Pri rúbaní unikne niekoľko sto ton uhlíka z každého hektára lesa do atmosféry v podobe skleníkového plynu.

Okrem viazania uhlíka má výrub stromov ďalšie nepriaznivé účinky. "*Ničí to biodiverzitu a retenčnú schopnosť, čo znamená zadržiavanie vody. Dochádza k tomu, že sa pôda rýchlejšie odplaví pri dažďoch, to je erózia. Ničí sa tiež prirodzené prostredie pre organizmy, ktoré sú naviazané na tento les,*" hovorí Juraj Rizman, Greenpeace CEE.

Dôsledkom ľudskej činnosti sa taktiež zmenšuje priestor na život Tetrova hlucháňa. K jeho záchrane realizuje OZ VLK kampaň.

Riešením je zachovať pôvodné lesy

V otázke vysádzania nových stromov má Erik Baláž jasno. *„Problém nie je ten, či sa sadí alebo nesadí. Samozrejme, pre les je lepšie nesadiť. To, že sa tam vysadí iný les, ktorý z biologického hľadiska nemá žiadnu hodnotu, je irelevantné."*

Stromy sa síce vysádzajú, ale problémom je, že sa vyrúbala väčšina pôvodných lesov. Na Slovensku bolo pred sto rokmi veľa starých lesov, pretože boli nedostupné lokality, kde neboli cesty.

Trest za nelegálnu činnosť?

Na výrub drevín sa vyžaduje súhlas orgánu na ochranu prírody napr. obce. Výrub je možný len po označení dreviny a právoplatnom súhlase na výrub. *„Za nelegálny výrub možno uložiť pokutu do výšky 33 193,92 € ak ide o právnické osoby a fyzické osoby oprávnené na podnikanie alebo do výšky 9 958,17 € ak ide o fyzické osoby,"* píše sa na oficiálnej stránke Slovenskej inšpekcie životného prostredia www.sizp.sk.

Jedným z riešení je stanoviť si úplne jasné pravidlá. Podľa slov Erika Baláža by národné parky mali byť bezzásahové územia, čo znamená, že sa tam nesmie realizovať výrub stromov za žiadnych okolností.

Autorky: Adriána Henčeková, Nina Mokrá

Veková skupina: 15-18 rokov

Škola: Gymnázium, Školská 7, Spišská Nová Ves; Gymnázium V. B. Nedožerského, Prievidza

Link: http://www.mladireporteri.sk/clanok/lesoochranari-varuju

1.miesto na Slovensku, rok 2017

Komentár od Evy Mišovičovej (redaktorka):

Začnem od nadpisu - je dobré, že je jasný - teda mu hneď rozumieme a zároveň v sebe nesie niečo, čo vzbudzuje našu zvedavosť prečítať si článok, vďaka použitiu slovesa má dynamiku. Za plusy považujem dobrý perex - teda prvých pár viet hneď pod nadpisom, ktoré mi povedia, opäť jasne a bez zbytočných slov, čo sa ďalej v texte bude rozoberať a riešiť. Plusom je členenie článku alebo rozloženie informácií do častí oddelených medzititulmi - tiež sú jasné a zrozumiteľné.

Plusom je obsah založený na konkrétnych informáciách, ktoré majú jasný zdroj. Plusom je výber respondentov, ktorí sú v oblasti, o ktorej článok píše, odborníkmi. Je dobré, že z textu sa dozvieme nielen to, pred čím lesoochranári varujú, ale aj to, aké je riešenie toho, pred čím varujú.

Textu sa dá vytknúť použitie odborných slov, ktorým nie každý čitateľ musí rozumieť - výber slov ale veľmi závisí od toho, komu je článok určený. Ak by mal byť v časopise alebo na webstránke určenej ľuďom, ktorí sa v tejto oblasti orientujú alebo sa o prírodu zaujímajú, je to v poriadku. Ak by text mal byť v časopise, určenom pre širokú verejnosť, potreboval by na niektorých miestach byť zrozumiteľnejší, lebo chceme, aby si ho prečítali všetci. No a napokon, čo sa týka ešte obsahu, slovo nelegálny sa tam objavuje viackrát - mne tam trochu chýba informácia o tom, či už bol niekto za takýto výrub postihnutý - opýtala by som sa teda inšpekcie, či takéto niečo riešili, koľko pokút už rozdali. Alebo sú tieto pokuty len akože, aby nejaké boli stanovené.

Výruby v TANAPE, ilustračná fotografia. Autorka: Eliška Bohunická

Obce v regióne Bielych Karpát zmierňujú klimatickú zmenu

Za príčinu klimatickej krízy a najväčší zdroj škodlivých emisií považuje väčšina ľudí emisie z dopravy, výroby energie a priemyslu. Ku klimatickým zmenám prispievame aj tým, aký pôvod majú potraviny na našom stole, či ako vyzerá naša záhrada. Situáciu môžeme zlepšiť na úrovni jednotlivca, no pozitívne môže prispieť i mesto či obec, v ktorej žijeme.

Mladí reportéri pre životné prostredie naštívili počas ich misie v Bielych Karpatoch viacero obcí v okolí, ktoré sa snažia o spomalenie a zmenšenie dôsledkov klimatickej krízy.

Teplo zo štiepky

Spaľovanie biomasy za účelom vykurovania je na Slovensku pre masívne výruby vnímané skôr negatívne. Česká obec Hostětín ale dokazuje, že spaľovanie drevnej štiepky nemusí byť environmentálne škodlivé. Od roku 2000 zásobuje obec takmer všetky domácnosti teplom z obecnej kotolne, kde používa výlučne odpadové drevo od lokálnych spracovateľov, napríklad z okolitých píl. Odvtedy sa ročné emisie CO2 znížili o 1500 ton. *„Naša kotolňa zaujala i dve susedné obce, ktoré sa na ňu prišli pozrieť a tera takisto zvažujú nad zaobstaraním vlastnej,“* povedal Radim Machů, ktorý stojí za mnohými ekologickými projektami v meste.

Lahodné ovocie Bielych Karpát

Okolie Bielych Karpát disponuje veľkým množstvom ovocných stromov. Ich ovocie nachádza využitie u ovocinárov. Tím Mladých reportérov navštívil hneď dve takéto prevádzky a to ako na moravskej, tak aj na slovenskej strane. Jedna sa nachádza v už spomínanej obci Hostětín, tá druhá v Bolešove. Spolumajiteľ slovenskej muštárne Farmárik, spol. s r.o., Ing. Jaroslav Kvasnica, uviedol, ako podporujú sebestačnosť v regióne: *„Okrem vyrábania vlastných produktov, ako napríklad 100% ovocné mušty, vína, lekváre a sušené ovocie, ponúkame aj službu menším pestovateľom, ktorí k nám môžu priniesť svoju úrodu nad 50 kíl a od nás si odniesť už hotový zapasterizovaný mušt.“*

Okrem šetrenia emisií, inak vytvorených dovozom zo zahraničia, vytvárajú tieto firmy pracovné miesta pre občanov z ich blízkosti, čím znižujú emisie v súvislosti s cestami do zamestnania.

Prírodné záhrady

Opatreniam na spomalenie klimatickej zmeny sa venuje i priamo obec Bolešov. Martin Rácz, starosta obce Bolešov, uviedol: *„Každý rok sa snažíme vytvoriť nový projekt, ktorým skrášlime svoje mesto. Minulý rok to bola výsadba aleje ovocných stromov popri ceste. Momentálne sa zaoberáme štúdiou vodozádržných opatrení. Chceli by sme vybudovať dažďovú záhradu pri základnej škole, ktorá bude slúžiť nie len na zadržiavanie dažďovej vody, ale aj ako edukačný a rekreačný priestor pre občanov.“*

Ekocentrum Veronika vytvorilo v Hostetíne ukážkovú prírodnú záhradu s koreňovou čističkou odpadových vôd, s voľným vstupom pre širokú verejnosť. Výhodou prírodných záhrad je, že zlepšujú zadržiavanie vody v pôde a prispievajú k zvýšeniu biodiverzity a spestreniu biotopu záhrady. Pri každom ukážkovom riešení je informačná tabuľa s vysvetlením prínosu pre životné prostredie. *„Zásadou certifikovaných prírodných záhrad je dlhý interval medzi kosením a špecifický spôsob ich kosenia. Tým sa nechávajú inšpirovať stále ďalšie samosprávy miest a obcí, ktoré tento spôsob nasledujú a na lúkach kosia len nutné chodníky. Zvyšok nechávajú voľne rásť,“* vyjadril sa nezávislý environmentálny odborník Richard Medal.

Ocenenia hodné je, že okrem realizácií environmentálnych projektov kladú samosprávy týchto obcí výrazný dôraz aj na environmentálnu výchovu a vzdelávanie svojich občanov, včítane žiakov v školách. Informujú ich o problematike, no i reálnych riešeniach klimatickej zmeny. Práve tým sú bezpochyby príkladom i pre ďalšie samosprávy, a to nielen v regióne Bielych Karpát.

Autorky: Chiara Repaská, Ľudmila Slivová

Vek: 18,17 rokov

Škola: Bilingválna sekcia Spojenej školy Dominika Tatarku v Poprade 4666/7

Link: http://www.mladireporteri.sk/obce-v-regione-bielych-karpat-zmiernuju-klimaticku-zmenu

Komentár od Kataríny Kretter (ENVI-PAK):

V článku oceňujem, že autorky prepojili viaceré navštívené miesta, ktoré zdanlivo nesúviseli, s ich pozitívnym dopadom pri zmiernení klimatickej zmeny. Z množstva informácií, ktoré dostali od miestnych sprievodcov, vybrali zaujímavé s témou súvisiace a pre čitateľa pútavé fakty. Text je doplnený citáciami, ktoré ho robia autentickým a zároveň nimi uvádzajú odborné zdroje, ktorými podporujú v článku tvrdené fakty. Je to kvalitný text, ktorý osloví nielen odbornejšiu verejnosť, ale je pochopiteľný a prínosný i pre bežného laického čitateľa.

Muštáreň v Hostetíne. Autorka: Ľudmila Slivová

Radim Machů v spaľovni drevnej štiepky v Hostetíne. Autorka: Ľudmila Slivová

Prírodná záhrada v ekocentre Veronika v Hostetíne. Autorka: Chiara Repaská

Súťažné kritéria pre reportážne články

- Nesmú mať viac ako 1000 slov. (odporúčanie autorky: ak nejde o zložitú komplexnú tému, držte sa hranice okolo 600, 700 slov – menej je niekedy viac)
- Prínosom je ilustrácia článku fotografiami, obrázkami a pod. V prípade, že ilustračný materiál nie je pôvodný, musí byť uvedené meno autora a zdroj. (Odporúčanie autorky: Vlastné fotografie sú veľkým plusom. Ak nevieš ako na reportážne fotografie, pomôže ti náš foto manuál. Nájdeš ho na: http://www.mladireporteri.sk/manual-mladych-reporterov-pre-zivotne-prostredie-ako-na-reportaznu-fotografiu)
- Článok je možné ilustrovať max. 3 fotografiami
- Názov článku by nemal mať viac 140 znakov (pre kompatibilitu s Twitterom). (Viac o tom, ako tvoriť titulok nájdeš na strane 17)
- Články musia byť zaslané digitálne vo formáte Microsoft Word alebo pdf.
- Sprievodné obrázky s krátkym popisom (max. 20 slov) treba na stránku nahrať samostatne vo formáte jpg, png, tif alebo gif (podľa dole uvedených pravidiel).

Slovenskí mladí reportéri patria dlhodobo k najúspešnejším, čo sa týka umiestnení s článkami na medzinárodnom kole súťaži.

Víťazi z roku 2020:

1. miesto v kategórii článok 11-14 rokov: Toxic Finger Food

1. miesto v kategórii článok 15-18 rokov: Residents Demand Better Used Clothes Recycling

3. miesto v kategórii článok 19-25 rokov: Slovak Cities Benefit from Using Rainwater

Kritéria na článok od medzinárodnej poroty

Formát a štruktúra	Menej ako 1 000 slov (po preložení do angličtiny).
	Musí obsahovať nadpis s najviac 140 znakmi.
	Nahráva sa do súťažného online formulára na web do textového poľa.
	Musí obsahovať 1-3 obrázky (fotografie, ilustrácie, diagramy, grafy, a i.), každý s popisom max. do 20 slov. Fotografie sa nahrávajú do súťažného formulára ako priložené súbory (napr. jpg). Pokiaľ nie sú povôdné, zdroje musia byť uvedené.
	Musí obsahovať úvod, telo článku (rozdelené do odstavcov), riešenie problému a odpoveď na otázky kto, čo, kde, prečo, kedy a ako.
Poctivé, nezaujaté reportovanie	Fakty, štatistiky a vedecké informácie musia byť podložené dôveryhodnými zdrojmi.
	Každá citácia musí pochádzať zo skutočného a vierohodného prameňa.
	Zdroje použité v článku musia byť odcitované v poznámkach či vysvetlivkách alebo MLA štýlom.* Toto zahŕňa citovanie pôvodného autora/zdroj akýchkoľvek obrázkov (fotografie, ilustrácie, diagramy, grafy, a i.) použitých v článku.
Konštruktívny prístup a vyváženosť	Pred navrhnutím možných riešení by články mali ponúknuť vyvážený a nestranný pohľad od zástupcov rôznych názorových skupín.
	Článok by mal skúmať historické, ekonomické, sociálne a / alebo politické súvislosti zvolenej témy s dôrazom na environmentálne hľadisko.
	Článok by mal ukázať prepojenie medzi lokálnymi a globálnymi udalosťami, problémami či fenoménmi.
	Článok by mal zahrňovať relevantné a konštruktívne riešenia k daným environmentálnym problémom prezentovaných v texte.
Originalita a nezávislosť	Článok je originálny svojim obsahom či prístupom. Autor si vybral netradičnú tému a / alebo rozhodol sa ju spracovať kreatívne.
	Účastník sa zapojil do práce v teréne a uskutočnil výskum a rozhovory (osobne alebo telefonicky) mimo školského areálu.
Šírenie príspevku	Účastníci sú povinní zdieľať svoju prácu minimálne troma rôznymi kanálmi. Za šírenie práce je možné získať spolu 5 bodov: • Vo vlastných kruhoch (sociálne siete, blog...) = 1 bod • V školskom prostredí (web, nástenka, výstava...) = 1 bod • Prostredníctvom programu Mladí reportéri pre životné prostredie = 0,5 bodu • V národnom médiu (televízia, rádio, noviny...) = 1 bod • YRE Hub = 0,5 bodu • V medzinárodnom mediálnom výstupe = 1 bod
	Dôkaz o šírení musí byť doložený k článku a publikovaný na platforme Exposure pod príspevkom.

Na záver si svoj článok skontroluj

Pred samotným publikovaním si svoj text ešte raz skontroluj. Dobrou pomôckou ti môže byť táto tabuľka. Ak zaškrtneš 10x ÁNO, smelo text publikuj. Ak sa ti tam vyskytne NIE viac ako raz, svoj text si po sebe prečítaj a skús doladiť veci, ktoré ti chýbajú.

Môj text...	**ÁNO**	**NIE**
...má krátky a atraktívny titulok		
...má stručný a jasný perex		
...nie je príliš dlhý		
...čitateľ sa z neho naučí niečo nové		
...má určitý uhol pohľadu		
...jasne odpovedá na šesť základných otázok (pravidlo 6W)		
...dáva priestor rôznym názorom		
...obsahuje minimálne dve citácie		
...prináša návrh riešenia konzultovaný s odborníkom		
...informácie dokladá nezávislými údajmi		
...uvádza zdroje údajov		
...je ilustrovaný fotografiami		
...je gramaticky správny		

Keď máš článok hotový, stačí ho už len publikovať. Nezabudni ho nahrať na našu stránku www.mladireporteri.sk. Nepísal(a) si ho však na to, aby si ho odložil(a) do šuflíka, ale pravdepodobne chceš, aby si ho prečítalo čo najviac ľudí. Preto skús popremýšľať, kde by sa hodilo tvoj text uverejniť.

Pravdepodobne si si vybral(a) nejakú lokálnu tému a preto môžeme predpokladať, že bude zaujímať ľudí, ktorých sa daná problematika týka. Väčšinu ľudí zaujíma najmä to, čo sa deje v ich bezprostrednom okolí. Preto je **regionálna žurnalistika** užitočným nástrojom pri šírení environmentálneho povedomia. Svoju prácu môžeš prezentovať už aj v procese tvorby konečného článku. Ľudia ti môžu pomôcť obsah dotvoriť, najmä napríklad prostredníctvom ankety alebo ich vlastných skúsenosti.

Preto určite skús:

- webovú stránku tvojej školy
- školský časopis, plagát na nástenke
- sociálne média (požiadaj aj kamarátov a rodinu, aby ti príspevok prezdieľali)
- (online) regionálne, miestne, národné média
- mestský, obecný informátor

Zhrnutie

Postupnými krokmi sme si prešli teóriou spravodajstva a publicistiky, ukázali sme si základne znaky niektorých žánrov a vysvetlili si, že v programe sa snažíme prinášať riešenia. Okrem toho sme si ukázali ako postupovať pri tvorbe článku, ale aj to, ako rozoznať dezinformácie.

Na záver vám ponúkam zhrnutie najdôležitejších bodov, ktoré vám budú dobrou pomôckou pri tvorbe vášho reportérskeho výstupu.

1. **Urči si tému** – čo najviac sa snaž problém špecifikovať (téma môže byť napríklad: „separácia odpadu“, ale je to veľmi široký pojem -> „prečo sa kovy niekde zbierajú samostatne a niekde spolu s plastami“ je už bližšie určená téma)

2. **Pozbieraj čo najviac informácii** – pred tým než začneš písať finálny výstup, musíš si naň pripraviť „suroviny“, presne tak ako keď postupuješ v akomkoľvek recepte -> o vybranej téme si naštuduj čo najviac informácii zo všetkých dostupných zdrojov

3. **Povedz si, pre koho bude článok určený** – vždy si musíš zvoliť, pre koho vlastne píšeš -> to ti pomôže povyberať si informácie do článku a použiť vhodné slová

4. **Premysli si, koho oslovíš** – zisti, kto ti o téme bude vedieť povedať viac, najmä také informácie, ktoré si sám nevieš zistiť -> dohodni si s vybraným človek osobné stretnutie alebo ho kontaktuj telefonicky

5. **Priprav si otázky** – dobre si premysli, čo sa chceš respondenta pýtať -> nepýtaj sa na už známe fakty, priprav si stručné otázky, z ktorých bude jasné, na čo sa pýtaš (tip: priprav si otvorené otázky, čo znamená, že respondent ti na nich musí odpovedať celou vetou, nie len slovíčkom áno/nie)

6. **Odpovede si zaznamenaj** – ak ideš za respondentom osobne, nezabudni si jeho odpovede nahrať -> len tak ich budeš môcť vo svojom článku citovať, nezabudni však respondenta upozorniť, že si jeho odpovede nahrávaš (tip: nech respondenta oslovíš akoukoľvek formou, nezabudni sa predstaviť – kto si, prečo a pre koho článok píšeš)

7. **Dobre počúvaj** – je veľmi dôležité respondenta počúvať -> on/ona nevie, aké otázky máš nachystané, preto sa môže stať, že ti v jednej otázke odpovie aj na to, čo si sa chcel ty pýtať ďalej – preto dobre počúvaj a nadväzuj na to, čo ti respondent odpovedá

8. **Odpovede si prepíš** – z odpovedí si povyberaj to, čo potrebuješ a prepíš si ich do textovej formy Pozor! Ak chceš v článku citovať, odpovede musia byť skoro doslovné – avšak, písané slovo znie inak ako hovorené, a preto sa neboj povyhadzovať z respondentových odpovedí nejaké zbytočné slovám‘, nahraď nespisovné slová tými spisovnými a podobne (musíš to však robiť citlivo, aby si nezmenil význam výpovede)

9. **Pusť sa do písania textu** – ak máš všetky potrebné „suroviny“ pripravené, pusť sa do písania výsledného textu

10. **Text si po sebe skontroluj a daj ho prečítať niekomu ďalšiemu** – svoj článok si po sebe detailne ešte raz prečítaj, oprav chyby a prečítaj ho niekomu ďalšiemu – kamarátovi, rodičom, starým rodičom... tí majú nestranný pohľad bežného čitateľa a všimnú si chyby, ktoré ty sám nevidíš a môžu ti povedať, či je pre nich text dostatočne zrozumiteľný

11. **Svoju prácu zdieľaj** – článok nahraj na www.mladireporteri.sk, šír ho na svojich sociálnych sieťach, oslov regionálne médium, aby sa tvoja práca dostala k čo najväčšiemu počtu ľudí

Píšte, a veľa! Robte chyby, opravujte ich, prepisujte, hlavne píšte. Teším sa na vaše články, milí mladí reportéri!

Vydalo Centrum environmentálnych aktivít Trenčín v marci 2021.

www.mladireporteri.sk

MLADÍ REPORTÉRI
pre životné prostredie